

Krigssamlinger om første verdenskrig 1914-1918

Oplæg ved
Steen Bille Larsen

Dansk Bibliotekshistorisk Selskab 26. november 2014

Krigssamlinger

Samlinger om første verdenskrig i Tyskland, Østrig og Danmark
100-året for udbruddet af første verdenskrig

Bibliotekshistorisk Selskab 26/11-2014

2

Angela Merkel i Australien november 2014: "Første verdenskrig bliver med rette omtalt som det 20. århundredes urkatastofe." Titusinder af australiere faldt ved Dardanellerne og Vestfronten. 130.000 blev såret

Bibliotekshistorisk Selskab 26/11-2014

3

1914-1918

Forside Tilføj Gennemse

Log Ind Registrer Vælg et sprog

Europeana 1914-1918 - ufortalte og officielle historier fra Første Verdenskrig

Udforsk historier, bøger og historisk materiale om Første Verdenskrig og bidrag med din egen families historie. Europeana 1914-1918 blander materialer fra biblioteker og arkiver over hele verden med munder og memorabilia fra familier i hele Europa. Oplev Lær Research Blog Del

Kommende digitaliseringsdage

Efter succesen med digitaliseringsdage i Tyskland og Danmark i 2011-2012 besøger vi nu flere europæiske lande i 2012 og 2013

Kommende roadshows bliver i...

News

En hævnakt

More at: Facebook Twitter

Iver Simonsen Juhler fra Amum faldt ved fronten i Frankrig den 18. september 1918, mindre end to måneder for krigens afslutning. Udover tidspunktet for hans død, er det bemærkelsesværdige i hans historie, at hans død indirekte var et resultat af en hævnakt, begået af den...

Europeana 1914-1918

EU-digitaliseringsprojekt om første verdenskrig 2011-2014

- 20 europæiske lande
- digitalisering af 400.000 bøger, dokumenter, billeder (6.500 fra Det Kongelige Bibliotek)
- Digitalisering af 660 timer film fra audiovisuelle samlinger
- særlige indsamlingsdage med 60.000 digitaliseringer af personlige papirer i privateje fra 8.000 personer.

Nationalbiblioteket
Samlinger
Tjener

Første Verdenskrig
1914-1918

Marie Nielsen,
Socialisten

Georg Brandes,
Forfatteren

Eine Hansen,
Fredsforkæmperen

Andreas Fritzer,
Syndikalist

P. Munch,
Forsvarsministeren

Christian Combradt,
Soldaten

Ingeborg Stemann,
Samaritaneren

Samlinger

Om European
Collections 1914-
1918

Mere viden om
Første Verdenskrig

Service

Centre og læsesale

Kontakt

Om Nationalbiblioteket

Søg i REX

1914-18

Første Verdenskrig 1914-1918

Første Verdenskrig er et af historiens vendepunkter. Milioner døde i krigen, og de europæiske samfund blev aldrig de samme igen. Danmark var ikke med. Landet havde lagt sig fast på neutraliteten. Alligevel kunne de nye strømninger ikke holdes ude. Under krigen mærkede landet følgerne af værnepligt og arbejdsløshed og også i Danmark var der sociale uroligheder. Ved freden fik Danmark efter en folkeafstemning Sønderjylland tilbage som havde været tysk siden 1864.

Krigsmodstand

I det neutrale Danmark var modstanden mod krigen herskende. Men ikke alle var enige om, hvordan man skulle modsætte sig krigen eller hvorfor. Her kan du møde syv nøglepersoner, der alle var imod krig men alligevel tog vidt forskellige positioner i samtidens debat. Igennem forsvarsministeren, forfatteren, socialisten, syndikalist, fredsforkæmperen, soldaten og samaritaneren kan du finde viden om krigsmodstanden i Danmark 1914-1918 og det digitaliserede materiale.

Marie Nielsen (1875-1951), Socialisten

Marie Nielsen er socialistisk internationalist. Hun tror på at arbejdere i alle lande har mere til fælles med hinanden end med borgerstabet, derfor skal de ikke slå hinanden ihjel i skyttegravene.

Georg Brandes (1842-1927), Forfatteren

Georg Brandes er en national intellektuel med et bredt udsyn og forbindelser til mange lande, for ham er krigens nationalsme afskyelig og grundene til den tilbage.

Det Kongelige Biblioteks udstilling om første verdenskrig

Sidst opdateret: 27-10-2014 13:21

Ned med våbnene

Syv danskeres kamp for fred under 1. verdenskrig

4. september 2014 - 31. januar 2015

Gennem syv konkrete og personlige fortællinger belyses dansk neutralitet og krigsmodstand i anledning af 100-året for 1. verdenskrigs udbrud.

Da 1. verdenskrig brod ud i 1914, erklærede Danmark sig neutralt. Under krigen døde en hel generation af unge mænd i skyttegravene. Herhjemme var næsten alle enige om, at krig skulle undgås, men ingen var enige om, hvad der skulle gøres. Skulle mænd tvinges til værnepligt? Skulle vi forsvare landet, hvis det blev angrebet?

Standard	40 kr.
Diamantklub	gratis
Studerende	25 kr.
Børn u. 16 år	gratis
Skoleklasser	40 kr.

Billetter sælges i
Diamantinformationen og giver
adgang til alle udstillinger.

Åbningstider: man-lør 10-19

Bibliotekshistorisk Selskab 26/11-2014

7

- Bertha von Suttner
- Østrigsk forfatter
- 1843-1914
- "Die Waffen nieder!" 1889
- Nobels fredspris 1905

Bertha v. Suttner

- "Die Waffen nieder!"
- Kapitel 2: Krigen i 1864

Citat fra "Ned med våbnene", hvor Bertha von Suttner gør op med krigsbegejstringen:

Handlingen i romanens bog 2 udspiller sig i januar 1864 i ugerne inden de preussiske og østrigske tropper angriber Danmark:

Her tvivlede ingen om, at Krigserklæringen snart ville komme. I Wien tænkte man sig endnu Muligheden af, at det dansk-holstenske Spørgsmål kunne løses ad diplomatisk Vej; men her i Garnisonsbyens militære Kredse var enhver Tanke om Forfatning opgivet.

Officererne og deres Fruer var i en ophidset, men munter og fornøjelig Stemning - Krigen bød jo på Lejlighed både til Forfremmelse og Lønningstillæg.

»Den Krig, der nu forberedes, er en rigtig herlig Krig,« sagde Obersten, hos hvem vi var i Selskab, »og den vil blive uhyre populær. Her er intet Territorium at vove, Landbefolkningen har ingen Tab at lide, da den føres på fremmed Grund. Under sådanne Omstændigheder bliver det virkelig en dobbelt Fornøjelse at slås.«

Citat fra "Ned med våbnene", hvor Bertha von Suttner gør op med krigsbegejstringen: et afsnit i romanen hvor fortælleren (romanens hovedperson) drøfter emnet krig med sin far:

»Men hvis nu Menneskene blev så gode og kloge, at de ingen flere Krige ville have?« henkastede jeg.

»Men det er jo en Umulighed,« udbrød min Fader, og straks var vi langt oppe i Disputen.

Min Fader havde nogle Punkter, han fandt uangribelige:

1. »Krigen er fra Gud - Hærskarernes Herre - se den hellige Skrift.
2. Krigen har altid været, følgelig må den altid vedblive at være.
3. Menneskene vil uden Krig formeres for stærkt.
4. Langvarige Fredsperioder sløver, fordærver og ødelægger Sæderne.
5. Krigen er det bedste Middel til at styrke Karakteren. Den øver Modet og Offervilligheden og øger Fædrelandskærligheden.
6. Menneskene må bestandig strides, de forskellige Anskuelse vil altid tørne sammen; følgelig er evig Fred en umulig Tanke.«

Første verdenskrig 1914-1918

En ukontrolleret lavine

- Skuddet i Sarajevo 28. juni 1914
- Østrigs krigserklæring mod Serbien 28. juli 1914
- Tysklands krigserklæring mod Rusland 1. august 1914
- Tysklands overfald på Belgien 4. august 1914
- Skyttegravskrig indtil 11. november 1918

Første verdenskrig
10 millioner døde
10 millioner lemlæstede
10 millioner sårede
7 millioner savnet

Die Kriegssammlungen.

Ein Nachweis
ihrer Einrichtung und ihres Bestandes

von

Oberleutnant A. Buddecke

1917

Druck und Verlag von Carl Ferdinand Schöningh, Cölnberg i. Gr.
Verlag bei Carl Otto Neumann, — Neudruck 1918.

- A. Buddecke
- Kgl. preussisk oberst
- Die Kriegssammlungen, 1917

Berlin. Königliche Bibliothek. NW 7, Unter den Linden 38.
Kriegssammlung. Leiter: Oberbibliothekar Prof.
Dr. Walther Schulze.

Eine möglichst vollständige Sammlung der die Zeitereignisse betreffenden Druckschriften aus Inland, Okkupations- und Operationsgebiet, aus Feindesland und den neutralen Ländern. Bücher, Zeitschriften, Kriegszeitungen vollständig, andere Zeitungen des In- und Auslandes in angemessener Auswahl. Veröffentlichungen aus Gefangenenlagern. Kriegsdruckfachen. Veröffentlichungen heimatischer Behörden, Kriegskarten aus den feindlichen Ländern. Künstlerische Darstellungen von Kriegsereignissen. Handschriftliche Kriegsberichte und Kriegsschilderungen, Feldpostbriefe in Original und Abschrift u. a. m. Für 1916 und 1917 ist hierfür je ein Zuschuß von 50 000 M über den allgemeinen Vermehrungsfonds hinaus bewilligt.

Kriegssammlungen in Deutschland 1914-1918

Badische Landesbibliothek

Aktuelle Seite: Home

Übersicht

Startseite

Indexsuche

Freie Suche

Suchhilfe

Das Projekt

Das Buch

Albert Buddecke

Links

Redaktion

Impressum

Kriegssammlungen in Deutschland 1914-1918

Zwischen 1914 und 1918 legten Bibliotheken, Archive, Museen und Privatpersonen überall im Deutschen Reich Weltkriegssammlungen an, in denen der Erste Weltkrieg als "große Zäsurwende" akribisch dokumentiert wurde.

Der Sammeleifer bezog sich nicht nur auf die über den Buchhandel verfügbare Kriegsliteratur, sondern auch auf Feld- und Schützengrabenzeitungen aus Frontgebieten, auf Drucksachen aus Lazaretten und Gefangeneneinlagen und auf Zeitungen der besetzten Gebiete. Gesammelt wurden Landkarten, Maueranschläge und Flugblätter, Fotos, Feldpostbriefe und Soldatentagebücher. Militaria und Uniformen wurden gesammelt, Material der Kriegswirtschaft wie Notgeld, Lebensmittelkarten und Kriegersatzstoffe wurde aufgehoben, aber auch Gegenstände mit Andenkencharakter wurden zusammengetragen wie Vivatbänder, Postkarten, Gedenkmünzen und Porzellangegenstände mit Kriegsmotiven.

1917 erschien ein Verzeichnis **"Die Kriegssammlungen. Ein Nachweis ihrer Einrichtung und ihrer Bestände"** im Druck. Darin aufgelistet waren 217 deutsche Kriegssammlungen zwischen Aachen und Zittau. Autor des Verzeichnisses war Oberstleutnant **Albert Buddecke**, Chef der Sichtsstelle für Kriegsbeute und Bibliothekswesen beim Stellvertretenden Generalstab der Armee in Berlin, die das Frontschrittm an die einzelnen Kriegssammlungen weiterverteilte. Er hatte das Verzeichnis aufgrund einer reichsweiten Fragebogenaktion erstellt.

Dieses Verzeichnis war Grundlage für das Portal [kriegssammlungen.de](#), das den Verbleib sowie den aktuellen Erhaltungs- und Erschließungszustand von derzeit 236 Sammlungen dokumentiert. Die [Suchindex](#) ermöglichen Ihnen die Recherche nach Kriegssammlungen bestimmter Personen, Orte und Regionen, aber auch nach bestimmten Sammlungsgegenständen wie Lazarettzeitungen, Plakaten oder Tagebüchern, sofern sie noch heute erhalten sind. Auch eine [Freie Suche](#) im Volltext wird angeboten.

Das Portal ist ein Projekt der [Arbeitsgemeinschaft der Regionalbibliotheken im Deutschen Bibliotheksverband](#)

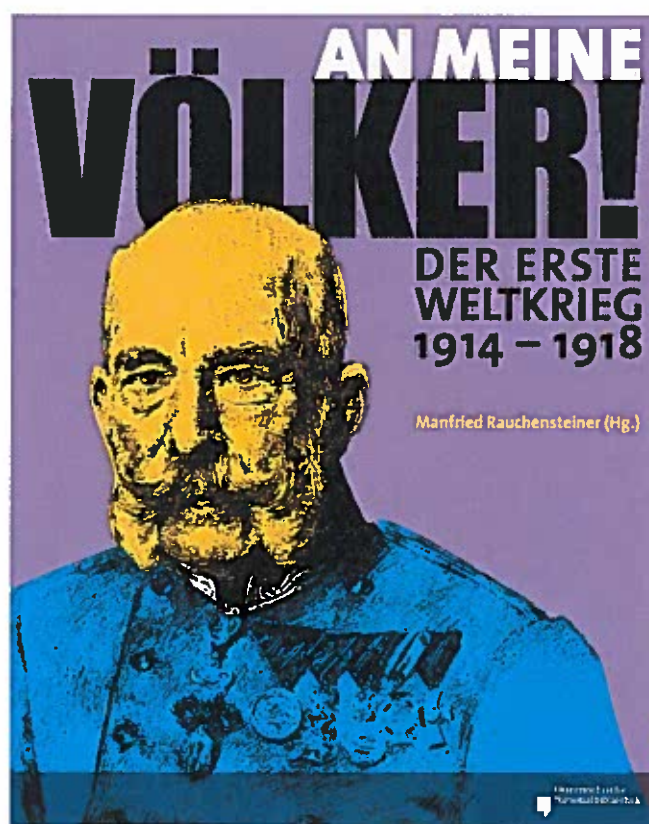
Feldpostkarte "Chasse" Cottage mit
historischen Fotografien. Kollatur und Kollatur
Versand von einem Soldaten zur 2.
Kompanie des 2. Ersatz-Bataillons des
Kgl. Sächsischen Landwehr-Grנדader-
Regiments Nr. 100 in Posen am
20.12.1915. (Badische Landesbibliothek)

**Krigssamlingen i det østrigke
nationalbibliotek:
52.000 enheder samt en stor
billedsamling**

Den østrigske kejser Franz Josephs berømte proklamation fra 28. juni 1914 *An Meine Völker*, som begrundede krigserklæringen mod Serbien. Den blev udsendt på 17 sprog

Udstillingskatalog fra den store
udstilling om første verdenskrig i
det østtyske nationalbibliotek marts
– november 2014

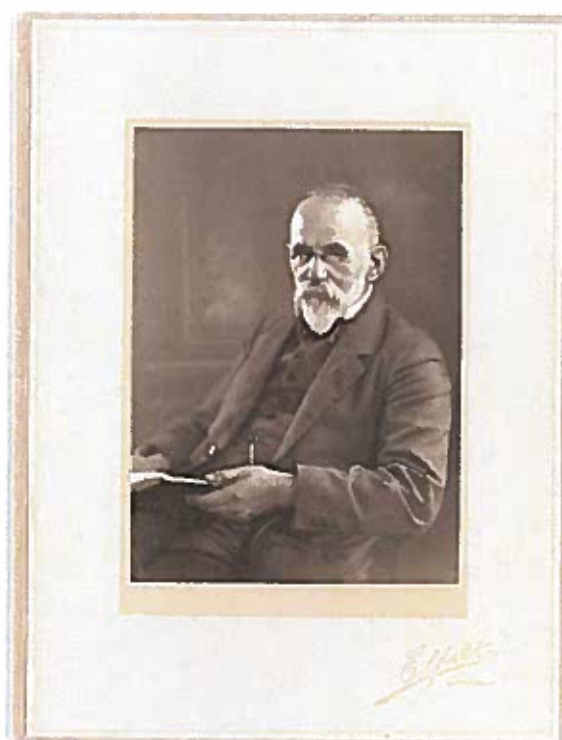
Bibliotekshistorisk Selskab 26/11-2014

20

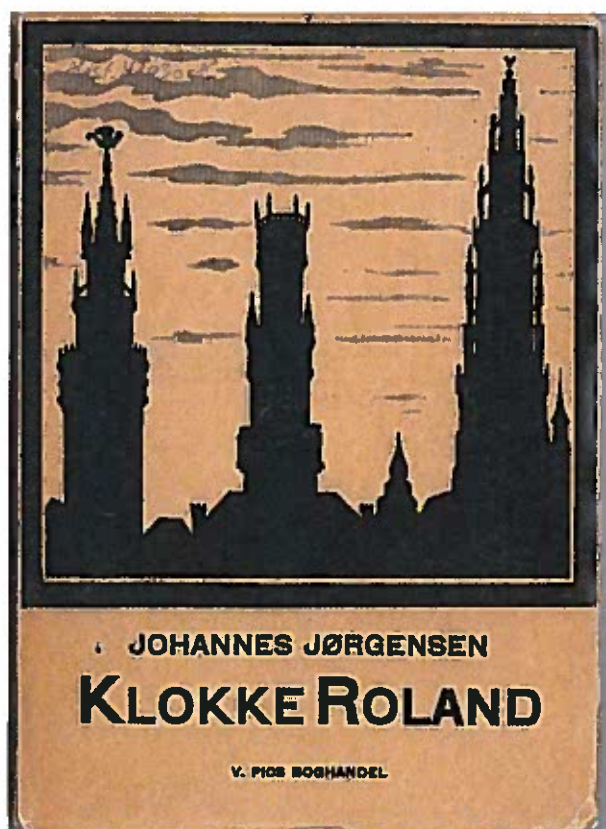
Danmark ved
udbruddet af første
verdenskrig.
Politikens flyveblad
30. juli 1914

H. O. Lange
Chef for Det Kongelige Bibliotek
1901-1924

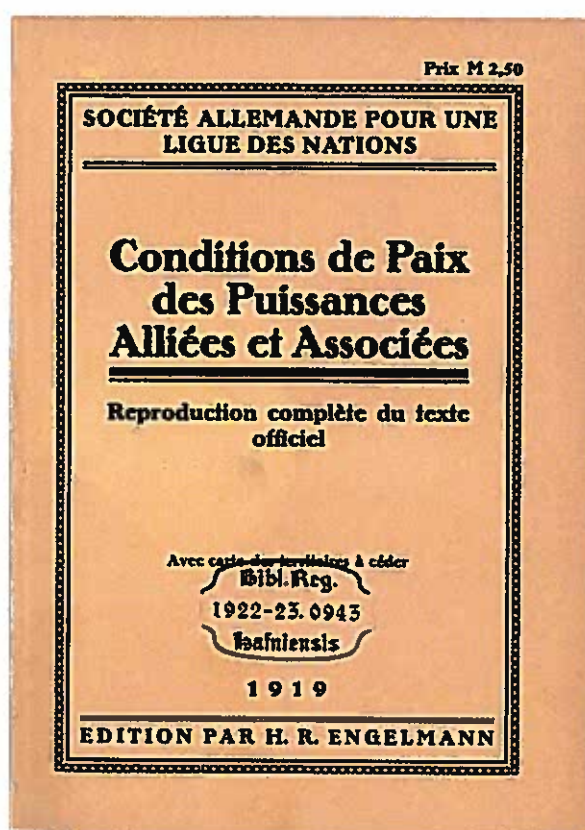
Særlig samling:
1.300 bøger via
pligtaflevering

Bibliotekshistorisk Selskab 26/11-2014

23

Særlig samling
6.000 udenlandske bøger
ved køb

- **Småtryk: Indgår i de eksisterende emner (gæt: tusinder af småtryk)**

Til Fordel for Belgierne

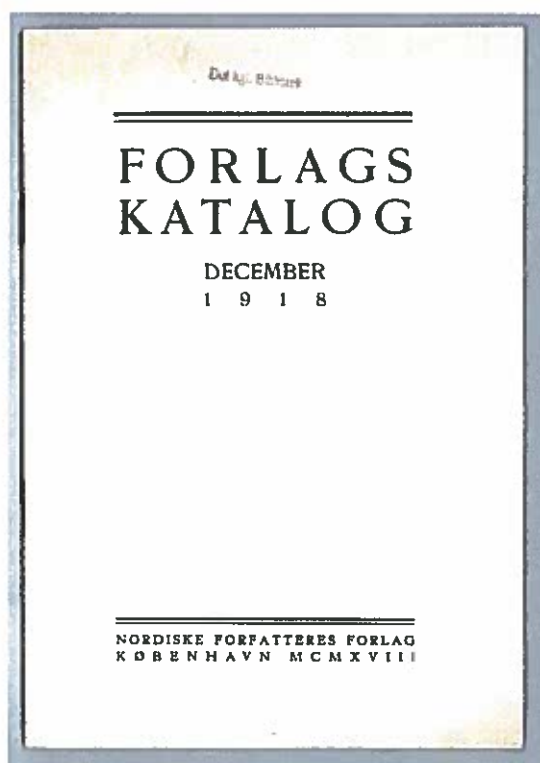
sælges her

Mærker à 2, 5, 10 og 25 Øre.

18. THUCHS HOUTVEKERI, ÅAENGE.

- Nordiske Forfatters Forlag, "En filial af det tyske gesandtskab i København"

Bibliotekshistorisk Selskab 26/11-2014

27

DEF. 100
11/11/19
5-2111

De to Militærnægtere, Holger Jensen og Holger Rasmussen,

*som ved Hjælp af Sultestrejken har tvungen
sig fri for Militærtjenesten, kommer til Stede
ved Protestmødet i „Folkets Hus“, Jagtvej 69,
Fredag den 9. Marts Kl. 8.*

Arbejdere, mød talrig frem!

Rechtsdruck Centraltrykkeri

Foreningen for
konsekvente Antimilitarister.

- **Billeder: Indgår i de eksisterende samlinger men med eget emne (6.600 billeder)**

Nyheder om krigens udbrud - Fotograf: Holger Damgaard

Indkaldelse af sikringsstyrken ved Sølvgedes Kaserne august 1914

- Fotograf: Holger Damgaard

Bibliotekshistorisk Selskab 26/11-2014

31

**Sikringsstyrker på vagt. Tyske krigsskibe passerer forbi. Skovshoved Havn (1914)
= Danske flådefartøjer opankret for at sikre neutraliteten - Fotograf: Holger Damgaard**

Børn samler kul - Fotograf: Holger Damgaard

Bibliotekshistorisk Selskab 26/11-2014

33

Russiske krigsfanger, flygtet til Danmark

4:18/1336.

Saarede i et tysk Lazaret ved Sedan.

- Det tyske Bild- und Filmamt (BuFa), der distribuerede film og billeder via det tyske konsulat

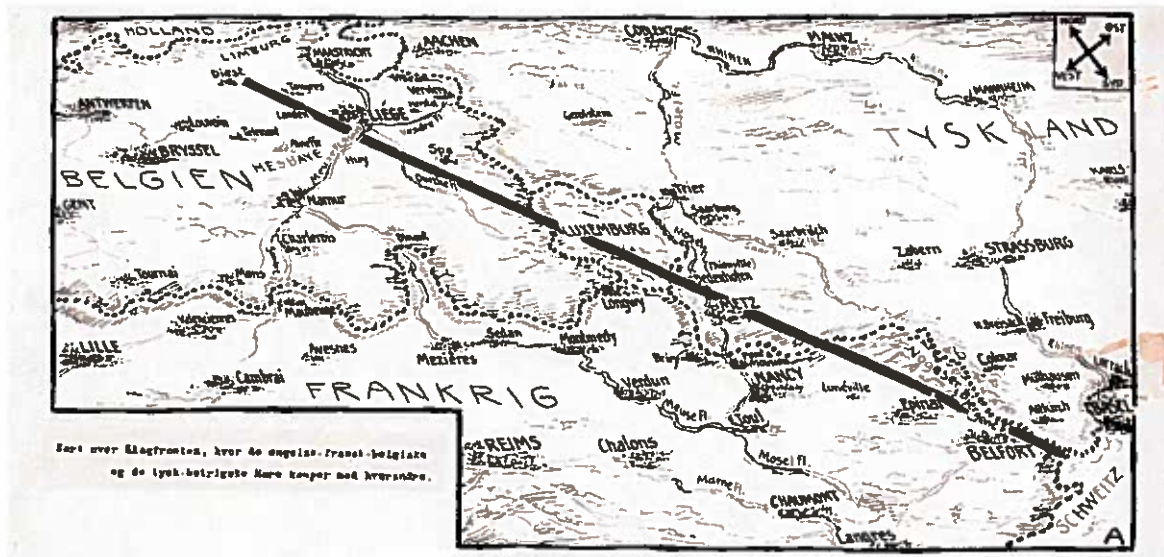
Bibliotekshistorisk Selskab 26/11-2014

35

Christian X hilser på veteraner i Sønderjylland i forbindelse med Genforeningen. Veteraner fra 1864. Postkort

- Kort: Indgår i de eksisterende samlinger men med eget emne (180 kort)

- Kort over Slagfronten, hvor de engelsk - fransk - belgiske og de tysk - østrigske Hære kæmper mod hverandre

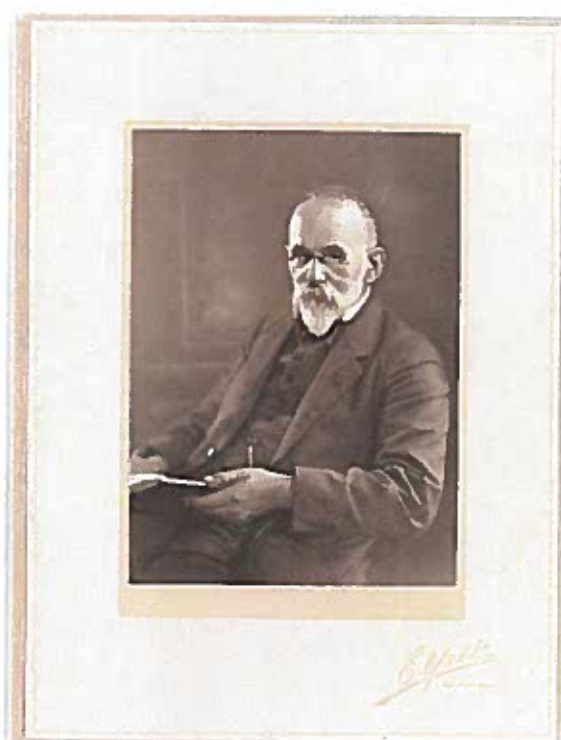

- Atlas på 58 blade, der fremstiller den nye Grænse mellem Tyskland (Prøjsen) og Danmark og er prøvede og godkendte af Grænseafstigningskommissionen, vedtaget i Paris 3. september 1921

Bibliotekshistorisk Selskab 26/11-2014

39

Krigssamlingerne i Det Kongelige Bibliotek
En praktisk løsning på en overvældende
materiale mængde

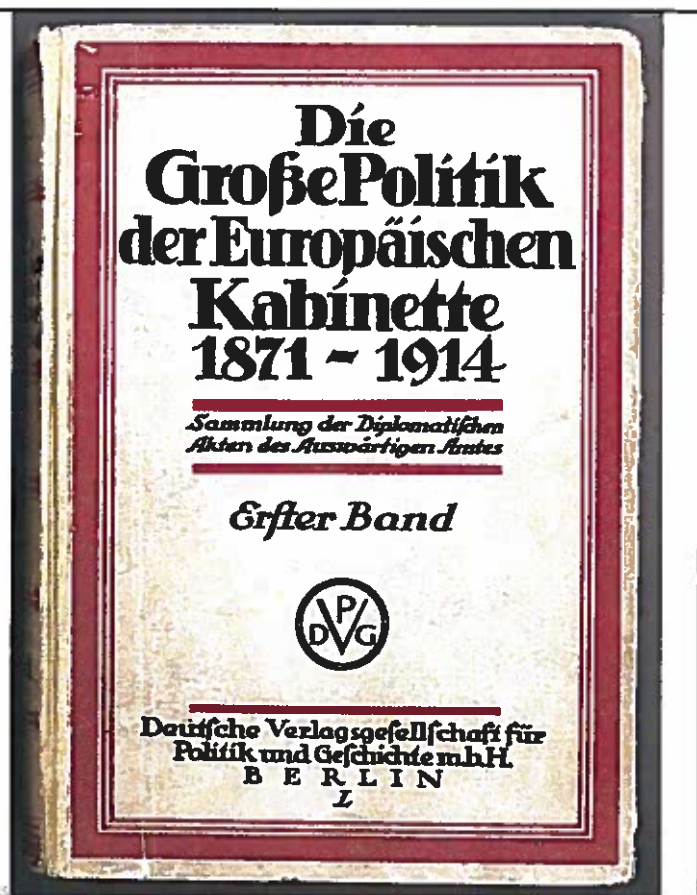

Samling	Indeholder	Omfang	Digitaliseret	Online-tilgæng
Verdenskrigen 1914-1918	Dansk pligtaflevering 1914-1959	1.800	"Danske bøger" 1914-1920, 800	REX 100%
Krig	Udenlandske bøger 1914-1949	6.000	Ikke af KB	REX 100%
Småtryk	Dansk pligtaflevering	Tusinde	850	Digitale samlinger (850)
Billeder	Emnesamlinger	6.600	100%	Digitale samlinger 100%
Kort	Emnesamlinger	180	100%	Digitale samlinger 100%
Folkeforbunds-samlingen	Depotaftale 1921-1940	2/3 katalogskuffe	Ikke af KB	Via annoteret bibliografi

Et tysk svar på
Versaillestrak-
tatens artikel 231

(1922-1927)

Bibliotek

DEN DANSKE KLUB FOR WIENERBØRN.

VIENNA - VIENNA

OVERSIGT OVER RESULTAT

ÅR	Indtægt	Udgifter	Sal	Årets Forskj.	Samlet Resultat per 31/12
Jarss Resultat	686	743	1079	10	100
afsl. s	127	196	1750	11	25
afsl. s	700	1400	3000	71	127
afsl. s	686	1025	2610	14	207
	1699	3064	9119	104	
(1912)					
Jarss Resultat	686	1025	2610	14	207
afsl. s	679	1224	2043	10	256
	1365	2249	4653	24	463

Klubens Formaal er at hjælpe de Wienerbørn, der har været i Danmark ved at give dem et godt og betrygtet Tilflugtssted i Klublokalerne, ved at give dem passende uddannelse og lignende Udredninger, ved at være hjælper med den danske Tilværelse af disse Wienerbørn, ved at assistere ved Besøgsture med dem til Wien og Danmark.

Derover, de altes Medlemmer, erklærer alle Medlemmerne, at de er enige om at holde sig til den Vej at fortsætte de til Klubens drift for at sikre Wiener Tilværelsen og andre Interesser de samme Medlemmer giver et Medlemsbidrag af 12 Kr. årlig. Medlemskabet for 1914 bestod af 144 Medlemmer til Centralstyret for Wienerbørn erklærer:

Ledet af Klubens daglige Virksomhed er
 Overordnede, Hr. *L. Sørensen*.

Klubens Bestyrelse bestod af
 Formand: *M. J. Falck, Sørensen*
 Direktør: *H. H. Andersen*
 Overordnede: *Sigurd Jensen, Sørensen*
 Lige: *J. W. S. Jensen*
 Hr. *Thomsen*
 Hr. *Thomsen*
 Hr. *Thomsen*

CENTRALSTYRETTET FOR WIENERBØRN I DANMARK.
 Christiani L. København K.
 Copenhagen København - Denmark.

Udgivet den 6. September 1913

Wienerbørn ankommer til København med tog, 1919. Foto: Holger Damgaard